

SCHOOLPLAN

Beleid en visie van
democratische school De Ruimte



Een democratische school op basis van
gelijkwaardigheid, verantwoordelijkheid en vrijheid,
voor kinderen van 4 tot en met 18 jaar

Inhoud

INLEIDING	3
De werkelijkheid van De Ruimte	3
DE ONTWIKKELING VAN EEN KIND	4
DE STUDENTMONITOR	6
DE INRICHTING VAN HET ONDERWIJS	8
Uitdagende leeromgeving, structuur en schoolklimaat	10
Het materiaal/de leermiddelen	11
Het democratisch proces en burgerschap	12
Multiculturele samenleving	12
De groepssamenstelling	13
Begeleiders, (gast)docenten en Kenniskring	13
Pedagogisch klimaat	13
Didactisch handelen	14
Leertijd	14
ZORGSTRUCTUUR	14
KWALITEITSPAN	15
KWALITEIT VAN BEGELEIDERS	16
Interpersoonlijk competent	17
Pedagogisch competent	17
Didactisch competent	17
Onderwijs organisatorisch competent	18
Samenwerken met collega 's	18
Werken in en met de omgeving	19
Zelfreflectie en ontwikkeling	20
Begeleiding, opleiding en training van begeleiders	20
Bevoegdheden van begeleiders	20
PRIMAIR ONDERWIJS (PO)	20
VOORTGEZET ONDERWIJS (VO)	21
BIJLAGE 1 - VOORBEELDEN BIJ INRICHTING VAN HET ONDERWIJS	22
Rooster en aanbod	22
Naslagwerken	22
Studiecomputers met toegang tot het internet	23
Spelcomputers	23
Speelmateriaal en creatief materiaal	23
Het democratische proces	23
Participatie in de Schoolkring, Bemiddelingskring en ondersteunende kringen	24
De groepssamenstelling	24
Begeleiders, (gast)docenten en Kenniskring	24
LITERATUURLIJST	25

Inleiding

Deze gids is de weerslag van het 'samen school maken' op democratische school De Ruimte.

Naar goed gebruik op De Ruimte zijn alle geledingen uit het schoolleven (leerlingen/studenten, stafleden/begeleiders/docenten, ouders en bestuursleden) steeds met elkaar in gesprek over hoe het nu gaat en in de toekomst nog beter kan. Binnen De Ruimte heerst volop vertrouwen dat leerlingen/studenten van 4 tot 18 jaar kunnen gedijen, hun talenten in vrijheid kunnen ontwikkelen en zich zo op persoonlijke wijze kunnen voorbereiden op het gewenste vervolgonderwijs of werk in de samenleving.

De keuze om een democratische school te zijn met de kenmerken van een sociocratische kringenorganisatie staat voorop en alle geledingen in de school worden serieus genomen en zijn deelgenoot van de organisatie. Ook de keuze dat onderwijs gericht moet zijn op de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen/studenten, waarbij het verwerven van kennis en vaardigheden geen doel maar een middel is, staat op de voorgrond. Dat gegeven is bepalend voor de algemene uitgangspunten van het beleid en hoe dat vorm krijgt in de school.



De werkelijkheid van De Ruimte

Op De Ruimte is het dagelijks schoolleven in kaart gebracht vanuit drie vragen:

- Welke verworvenheden wens je de leerlingen/studenten toe en geef je ze mee als zij vertrekken na de schooltijd op De Ruimte?
- Wat zijn de activiteiten van de leerlingen/studenten op De Ruimte? Welke leerling/studentactiviteiten dragen bij aan de realisatie van de hierboven beoogde verworvenheden?
- Wat leren leerlingen/studenten en wat betekent dat voor de begrippen:
 - o doelen voor leerlingen/studenten en het registreren van het leerproces dat daar aan ten grondslag ligt;
 - o kwaliteit van de stafleden/begeleiders/docenten;
 - o inrichting van het onderwijs;
 - o inrichting van de school als organisatie.

Op De Ruimte staat de ontwikkeling van de leerlingen/studenten centraal. De weg, het proces van die ontwikkeling wordt vervolgens gedefinieerd als 'de kunst van het leren'. In navolging van het gebruik van de terminologie van Comenius¹ is er op De Ruimte sprake van

¹ Comenius uit zijn adviezen in de *Didacta magna*

mathetiek (de kunst van het leren), didactiek (de kunst van het onderwijzen) en pedagogiek (de kunst van het opvoeden). Daarbij dient aangetekend te worden dat men op De Ruimte nadrukkelijk spreekt van didactiek als de kunst van het *begeleiden*. De bijzondere visie op deze drie aspecten van het schoolleven zijn bepalend voor de kwaliteit van de begeleiders en de inrichting van het onderwijs.

Het doel is de persoonlijke ontwikkeling van de leerling/student. Daarnaast worden de vele activiteiten die de leerlingen/studenten kiezen en die leiden tot kennis en vaardigheden samengevat en gegroepeerd in verschillende leergebieden. De activiteiten (als onderdeel van de leergebieden) die de leerlingen/studenten vrij kiezen, vormen tezamen en aaneengeregen het persoonlijke eigen curriculum van iedere leerling/student. Een curriculum dat zich niet laat voorspellen, maar dat wel in kaart kan worden gebracht en gevolgd. Het begeleiden van de leerlingen/studenten krijgt dan mede het karakter van reflectie en sturing. De weerslag van dit volgen, de StudentMonitor, is een maatgevende en betekenisvolle exemplarische afdruk van het leerproces, het benoemen van de leeractiviteiten en het bereiken van doelen. Daarbij is aandacht voor het functioneren in de schoolgemeenschap, de ontwikkeling van metacognitieve vaardigheden en de ontwikkeling van cognitieve vaardigheden. Volgen en beoordelen van het leren vormen een eenheid op De Ruimte en zijn niet los te zien van elkaar.

Stafleden/begeleiders/docenten moeten goed toegerust zijn voor hun taak op De Ruimte. Er is een sterke congruentie tussen het leraar zijn en het begeleiden op De Ruimte en het is noodzakelijk daarvoor specifieke competenties te bezitten of te ontwikkelen, evenals het inzicht hebben dat er een relatie bestaat tussen deze competenties en de noodzakelijke onderwijsbevoegdheden.

Ook de inrichting van het onderwijs is voorwaarde voor het leren en samenstellen van het eigen curriculum. Niet alleen de pedagogische visie vormt het uitgangspunt voor de inrichting, ook de didactische visie maakt dat componenten van de didactiek op De Ruimte in de inrichting van het onderwijs tot uitdrukking komen en beschreven worden. De rol van de leraar/begeleider is immers een andere.

De kunst van het leren (de mathetiek) wordt serieus genomen op De Ruimte en dat vraagt veel van de omgeving en daarmee van de inrichting.

De betekenis van school als onderwijs in de vorm van een leerwerkplaats ten behoeve van de ontwikkeling van leerlingen/studenten staat op De Ruimte voorop. De Ruimte is een school voor zowel primair onderwijs als voortgezet onderwijs, zonder het principe van de ononderbroken ontwikkelingsweg voor leerlingen/studenten te verlaten of geweld aan te doen.

Voortgezet onderwijs wordt aangeboden aan leerlingen/studenten tot en met 18 jaar, waarbij de student zich kan bekwamen en voorbereiden op het behalen van een diploma voor bijvoorbeeld VMBO, HAVO of VWO via een staatsexamen.

Overal waar 'hij' staat, en de mannelijke vorm is gebruikt, kan ook 'zij' of de vrouwelijke vorm worden gelezen.

De ontwikkeling van een kind

Het onderwijskundige beleid van De Ruimte is gestoeld op de fundamentele aanname dat alle mensen van nature actief en nieuwsgierig zijn en een natuurlijke drang tot ontwikkeling hebben; dat leren het meest effectief en efficiënt is wanneer de leerling/student dit vanuit intrinsieke motivatie doet; dat intrinsieke motivatie leidt tot een groter doorzettingsvermogen, een betere prestatie, meer creativiteit, meer vitaliteit en een hoger zelfvertrouwen, wat uiteindelijk leidt tot een hoger welbevinden²; dat alle mensen het recht hebben hun unieke talenten te ontwikkelen en dat het actief tot stand brengen van levensgeluk het ultieme streefdoel van onderwijs is. Om een ononderbroken ontwikkeling te garanderen, is bewust gekozen voor onderwijs voor leerlingen/studenten van 4 tot 18 jaar.

Wij gaan er van uit dat een kind in een veilige en ondersteunende omgeving in staat is de eigen ontwikkeling vorm te geven. De *vrijheid* om die eigen ontwikkeling vorm te geven is cruciaal. Leren mag in onze optiek nooit een doctrine zijn van standaardkennis. Daarnaast zijn wij er van overtuigd dat een mens – een kind – bewegingsvrijheid nodig heeft om aan zijn of haar natuurlijke behoefte tot bewegen te kunnen voldoen.

De vrijheid tot ontwikkeling is niet gebonden aan leeftijd. Ook jonge kinderen zijn in staat aan te geven waar zij behoefte aan hebben en wat voor hen nodig en goed is om evenwichtig op te groeien. Door vanaf zeer jonge leeftijd gehoord te worden, serieus genomen te worden en te mogen mee beslissen, leert het kind hoe het een volwaardig lid van een democratische maatschappij wordt. Door een kind gelijkwaardigheid en vrijheid te bieden, krijgt het de kans zich in eenheid te ontwikkelen en op jonge leeftijd te leren verantwoordelijkheid te nemen en keuzes te maken.

De natuurlijke ontwikkeling van kinderen laat zien dat ze het heerlijk vinden om cognitieve vaardigheden te tonen en te delen, en te waarderen in dialoog en met reflectie. Toetsen van vaardigheden en procesbewaking worden hiermee onderdeel van het leren.

Door het mens-zijn van het kind te koesteren, kan het zichzelf leren kennen, zijn eigen talenten ontdekken en zijn potentie ten volle benutten.



² Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2000). Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development and Well-being. *Am. Psychologist*, 55 (1), 68-78.

De StudentMonitor

Veel leerervaringen van de jonge kinderen blijken te gaan over leren rekenen, verhalen schrijven en kunnen lezen. Door bijvoorbeeld samen te spelen 'veranderen zij zelf'. Oudere leerlingen/studenten zien het leren als het bereiken van zelfgekozen doelen zoals het uitdiepen van een vraagstuk, het uitvoeren van een complex project, de voorbereiding op een examen of het opdoen van kennis en vaardigheden voor een inmiddels gekozen beroep.

'Communicatie' is een centraal en specifiek leergebied op De Ruimte en niet alleen een onderdeel van het domein mondelinge taalvaardigheid van het leergebied Nederlandse taal.

Het opdoen van kennis en vaardigheden uit die leergebieden, door middel van projectmatige activiteiten, zien we op De Ruimte als een voorwaarde voor de persoonlijke ontwikkeling van de leerlingen/studenten en noodzakelijk voor het slagen in de maatschappij. De activiteiten vormen een aaneengeschakelde keten van leermomenten, die te benoemen zijn binnen de leergebieden of een bijdrage vormen aan de ontplooiing van persoonlijke kwaliteiten benoemd als de streefdoelen. Het persoonlijk eigen curriculum wordt door deze activiteiten bepaald.

De zeven bijzondere streefdoelen van leerlingen/studenten op De Ruimte zijn:

1. Zelfstandigheid
2. Verantwoordelijkheid
3. Sociaal gedrag
4. Zelfmotivatie
5. Realistisch zelfbeeld
6. Initiatiefrijk functioneren
7. Welbevinden

Deze vaardigheden maken dat 'je stevig in je schoenen staat' en kunnen het welslagen in de maatschappij ondersteunen.

Door in het leerproces het perspectief te draaien en aan te sluiten bij waar iemand staat in zijn leerontwikkeling, wat iemand kan en vooral wat iemand goed kan, zowel op het cognitieve als op het niet-cognitieve vlak, nemen zelfwaardering en zelfrespect toe en daarmee ook het plezier in leren. Het eigen initiatief staat centraal. 'Leraar' (staflid/begeleider/docent en mede student) en omgeving stimuleren samen tot leren; en bieden ruimte voor reflectie. Dit is een dynamisch proces.

De leergebieden waarin de leerlingen/studenten actief zijn:

1. Communicatie
2. Nederlandse taal en moderne vreemde talen
3. Rekenen en Wiskunde
4. Beweging
5. Mens en Natuur; biologie, natuurkunde, scheikunde, gezondheid, milieu en omgeving
6. Mens en maatschappij; geschiedenis, economie, aardrijkskunde, maatschappijleer, samenleving en deelname aan de kringen (de minimaatschappij) van de school.
7. Kunstzinnige vorming; drama, textiele, muzische en beeldende vorming
8. Handvaardigheid en techniek
9. Anders, zoals filosofie, informatica, ICT, horeca enzovoort

Het vraagt om creativiteit om het dynamische leren van iedere leerling/student te volgen en te registreren. Bovendien heeft het volgen van het leren alleen zin als het een onderdeel van het leren zelf kan zijn. Daarmee wordt de motivatie om te leren gestimuleerd en ontwikkeld.



Authentiek leren vraagt om authentiek evalueren. De Ruimte is een gemeenschap, waarbij de *kunst van het leren* van leerlingen/studenten centraal staat. Onderwijs is een reeks van dynamische activiteiten, die aan dat leren bijdraagt. Voor die activiteiten geldt dat leerlingen/studenten en leraren in eerste instantie samenwerken op basis van wederzijds vertrouwen. Leraren hebben vertrouwen in de natuurlijke en vanzelfsprekende ontwikkeling van leerlingen/studenten en leerlingen/studenten hebben vertrouwen in de begeleiding, zorg en expertise van de leraren. Een afdruk van dat vertrouwen vinden we in de verschillende vormen van verslaglegging van wat in het onderwijs plaatsvindt. Verslaglegging en registratie zijn belangrijk, maar komen zeker niet in de plaats van wat onderwijs voor leerlingen/studenten en leraren/begeleiders is: levendig 'mensenwerk'.

In de StudentMonitor worden niet alleen de belangrijkste activiteiten als vorm van projectmatig leren vastgelegd, maar wordt ook het authentiek leren van de leerling/student gevolgd en beoordeeld. Het gebruik van de StudentMonitor maakt het mogelijk dat zowel de leraar/begeleider als de leerling/student het leren beoordeelt.

Het werk/de activiteiten van de student spelen een belangrijke rol. Een dergelijke beoordeling ontstaat vanuit drie perspectieven: het zijn de leraar/begeleider, de leerling/student en zijn of haar werk die 'spreken'. Beoordelen heeft hierin niet uitsluitend de klassieke betekenis van testen wat je weet. Het gaat om het vinden van de verschillende

waarden die betekenis geven aan de verworvenheden die kunnen tonen wat de mogelijkheden van de leerlingen/studenten in de toekomst zijn zonder een oneigenlijke voorspellende waarde te hebben. Wel zal er uit de StudentMonitor blijken op welk moment een bepaalde ontwikkeling tot stand komt en op welk niveau bijvoorbeeld taal- en rekenvaardigheden bij leerlingen/studenten van 12 jaar, aan het eind van de basisschoolperiode zijn verwerkt.

Beoordelen gebeurt op verschillende manieren en zegt iets over het leer- en ontwikkelproces. Hiervoor wordt ook wel de Engelse term *assessment* gebruikt, zoals een *self-assessment*³ en een *peer-assessment*.

Vanuit de pedagogische driehoek ouders-leerling-leraar kan ook worden gekozen voor *co-assessment*, waarbij ook ouders participeren in het beoordelen van het leerproces.

De basis van de beoordeling vormen de activiteiten en het werk van de leerling/student zelf; een afdruk daarvan is te vinden in het StudentMonitor rapportage verslag dat de studenten zelf inrichten samen met hun mentor en leraren.

Vanuit de StudentMonitor is het mogelijk per tijdspanne een rapportage of overzicht te geven van de ontwikkeling van de studenten.

In de bijlage staan uitgewerkte voorbeelden van hoe de inrichting van het onderwijs er voor zorgt dat er gewerkt wordt aan de streefdoelen, de leergebieden en aan (school)vakken.

De inrichting van het onderwijs

De inrichting van het onderwijs op De Ruimte is zodanig gekozen dat het de voorwaarden faciliteert waarbinnen een kind de *vrijheid* heeft om de eigen ontwikkeling vorm te geven. De inrichting van het onderwijs is dienstbaar, is bedoeld dat kinderen streef- en leerdoelen kunnen bereiken.

Ondanks het feit dat kinderen dezelfde ontwikkelingsfasen doorlopen, met daarin aanwezige belangstellingsaccenten, is geen kind gelijk aan een ander kind. Kinderen verschillen in ervaring, in tempo, in uithoudingsvermogen, in aanleg en karakter. Basisvaardigheden als argumenteren, converseren, lezen, schrijven en rekenen zijn onmisbaar voor het functioneren binnen de democratische structuur waarop de schoolorganisatie gestoeld is. Reflectie op gedrag, aanvaarding van autoriteit en bewustwording van verantwoordelijkheid, zijn processen waar alle leden van de schoolgemeenschap (studenten en begeleiders) mee in aanraking komen.

Op deze punten volgen de begeleiders in brede zin voortdurend en intensief de ontwikkeling van de kinderen. De structuur vraagt hierin een aperte en authentieke gelijkwaardige houding van alle leden van de gemeenschap. Van de volwassenen naar kinderen, van oudere kinderen naar jongere kinderen, van jongens naar meisjes en van diverse culturen, etnische en religieuze achtergronden jegens elkaar.

³ Dochy, F., Schelfhout, W. & Janssens, S. (red.) (2003). *Anders evalueren. Assessment in de onderwijspraktijk*. LannooCampus: Tiel.



Onderdeel van onze visie is de waarde die wij hechten aan een ononderbroken ontwikkeling. Het gevolg hiervan is een zodanige motivatie dat studenten hun eigen curriculum gaan vormgeven. De school zorgt voor een leeromgeving die deze ononderbroken ontwikkeling stimuleert.⁴ Een scherpe scheiding tussen PO en VO met leerstofjaarplannen is in onze visie een belemmering van een ononderbroken leerlijn. Voor een wetenschappelijke onderbouwing van het onderwijsconcept wordt verwezen naar de doctoraalscriptie van Spaanbroek en Nijland.⁵

Bij 'De Ruimte' gaan we ervan uit dat de studenten zich door verbinding met de school veilig gaan voelen, de vrijheid beleven en verbondenheid gaan ervaren.

De kinderen, die op latere leeftijd op De Ruimte komen en elders een schooltijd achter de rug hebben, maken een periode van 'ontscholing' door, als een noodzakelijk proces om te komen tot de eigen intrinsieke motivatie. Dit proces is uitgebreid beschreven als 'gangsterfase' door de oprichter van Summerhill (G.B.)⁶, en als 'deschooling' op de Sudbury Valleyschool in de V.S.⁷ Begeleiders zien erop toe dat dit proces niet leidt tot langdurige stagnatie van de ontwikkeling.

⁴ Wet op het Primair Onderwijs, artikel 8, lid 1: "Het onderwijs wordt zodanig ingericht dat de leerlingen/studenten een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen."

⁵ Spaanbroek, L. & Nijland, L. (2006). *Alle Dagen Pauze. Analyse en beproeving van het theoretisch concept onder radicale onderwijsinnovaties.* Doctoraalscriptie Pedagogische Wetenschappen, Leiden. Veenendaal: Universal Press.

⁶ Neill, A.S. (1960). *Summerhill, A Radical Approach to Child Rearing.* Hart Publishing Co: New York.

⁷ Greenberg, D (ed.) (2003). *De vrijheid van de Sudbury Valley school.* Astarte: Meerkerk.

Tijdens de periode van ontscholing ontstaat ruimte voor verdere ontwikkeling. Studenten gaan hun eigen leerweg vormgeven. Zij volgen deze weg zelf en zijn hierover in overleg met begeleiders, en doen aan verslaglegging hierover aan de hand van de StudentMonitor. Rond de leeftijd van 12 jaar vindt een extra en specifieke evaluatie plaats om te kijken naar de mogelijkheden inzake het Voortgezet Onderwijs, die op dat moment bij de leerling/student past en uitdaagt tot ontwikkeling. Ook wordt uitgewisseld over verschillende scenario's van leren en leven na de Ruimte.

De inrichting van de school, de (houding van de) begeleiders, docenten, de boeken, Kenniskringleden worden op basis van onze visie op de ontwikkeling van het kind, en rekening houdend met bovenstaand referentiekader, vormgegeven. De inrichting van het onderwijs is namelijk een noodzakelijk onderdeel van het creëren van de doelen van studenten⁸.

De leerstof is het activiteitenproces van de student waardoor een persoonlijk curriculum ontstaat.

De Ruimte kent de volgende categorieën leerbronnen:

- de uitdagende omgeving en schoolklimaat;
- materiaal/leermiddelen;
- het democratisch proces (de sociocratische kringen organisatie);
- de groepsamenstelling;
- begeleiders, (gast)docenten, eerstegraads supervisiekring.

Uitdagende leeromgeving, structuur en schoolklimaat

Om een zelfstandige, onderzoekende houding te stimuleren is de school zo ingericht dat deze de interesse prikkelt. De leeromgeving is hierbij bewust sober gehouden. Concreet betekent dit dat benodigde basismaterialen (leermaterialen, lesmethodes; zie verder onder 'Materiaal') aanwezig zijn, maar niet dwingend onder de aandacht worden gebracht. De *uitdaging* van de leeromgeving gaat veel meer uit van het 'samen scholen' en de natuurlijke bronnen (bijvoorbeeld de tuin, maar ook ouders) in de directe omgeving. (Zie ook 'Inrichting van de organisatie'.)

De leeromgeving stimuleert tot het aanleren van basale vaardigheden zoals lees-, spelling- en rekenvaardigheid. De school staat midden in de maatschappij. Gelijkwaardigheid, vrijheid en verantwoordelijkheid zijn de belangrijkste kenmerken van het schoolklimaat. Het systeem is er op gericht studenten democratische waarden bij te brengen, waardoor studenten zich burgerschapswaarden eigen maken. Dit schoolklimaat komt tot uitdrukking in de schoolregels en -afspraken. De school biedt een veilige plek om te leren omgaan met de minder positieve kanten van het leven, gesteund door de vrijheid om een eigen innerlijke koers te ontwikkelen en begeleiding wanneer nodig. In dit opzicht is democratisch onderwijs wellicht zwaarder dan andere vormen van onderwijs, omdat het een groot beroep op kinderen doet om hun authenticiteit te ontwikkelen. Kinderen worden van jongs af aan voor de uitdaging gesteld om zelf verantwoordelijkheid te nemen. Sterker nog, dit is een van de hoofddoelen van dit type onderwijs. Die verantwoordelijkheid gaat verder dan de

⁸ Prof.dr. M. Boekaerts merkte bij een bezoek aan De Ruimte in april 2006 op dat er sprake is van een continue stroom van 'teachable moments'.

verantwoordelijkheid voor de eigen leerweg, het betreft ook de verantwoordelijkheid voor het schoolklimaat waarbij de medeleerlingen/studenten de ruimte voor het nemen van die verantwoordelijkheid krijgen.

De structuur van de school wordt gevormd door de Schoolkring, de Bemiddelingskring en de sociocratisch tot stand gekomen regels en afspraken. De structuur komt alleen tot zijn recht als alle betrokkenen zich bewust zijn van het belang van gezamenlijke regels en afspraken. De structuur van de school behoeft voortdurende aandacht. Begeleiders vervullen op dit punt een voorbeeldfunctie.

Het materiaal/de leermiddelen

De school kent een passief leerstofaanbod, omdat de student op basis van de eigen leervragen een keuze maakt. De Ruimte kiest bewust voor materiaal dat aansluit bij de vraaggestuurde manier van werken. De uitdaging zit ook in de afwezigheid van veel materiaal. De Ruimte ligt in een natuurlijke omgeving.

Er zijn in het gebouw geen klaslokalen, maar ruimtes voor verschillende activiteiten.

Er is een muziekrimte, een bewegingsruimte, een keuken, een huiskamer, een techniekrimte, een atelierruimte voor creatieve vakken en activiteiten en er zijn studieruimten voor verschillende leeftijden.

Bron van veel kennis vormen boeken en het internet. De Ruimte heeft bewust gekozen om niet sober te zijn als het gaat om moderne ICT voorzieningen en naslagwerken, boeken, lesmethoden (zie ook bijlage I). Leraren hebben als docent een terughoudende rol, maar zijn in zekere zin ook dagelijks 'materiaal' in ieder moment dat zij een kennisbron zijn, bijvoorbeeld in de door de studenten gekozen lesmomenten. Alle leer- en vormingsgebieden kunnen zodoende aan bod komen.



Het democratisch proces en burgerschap

Studenten zijn betrokken bij het democratisch proces middels de sociocratische kringenorganisatie. De belangrijkste kring is de Schoolkring, waarin studenten individueel beslissend zijn over hun eigen leer- en ontwikkelweg. Daarnaast zijn zij mede beslissend over collectieve leer- en ontwikkelwegen en over de collectieve leer- en ontwikkelomgeving.

Ook jonge kinderen komen op hun niveau al in aanraking met de organisatie in de school en kunnen op hun niveau meedoen aan de verschillende processen.

Wij onderschrijven het belang van de door de overheid voorgeschreven kerndoelen voor het (basis en voortgezet) onderwijs. Kerndoelen zijn voortgekomen uit wat je als mens nodig hebt om te kunnen functioneren in de maatschappij. Mensen willen graag datgene leren wat ze nodig hebben.

Burgerschap en sociale integratie leer je in de maatschappij zelf. Onze schoolgemeenschap is gevormd rondom de democratische principes van de maatschappij en vormt een mini-maatschappij. Kinderen van alle culturen, elke geloofs- of levensovertuiging zijn welkom om lid te worden van deze leergemeenschap.

De school houdt niet op bij het hek omdat de echte maatschappij en het leven in het gezin de rest van het totale leren verzorgen. Wij proberen zowel de wereld buiten de school 'binnen te halen' als 'de wereld buiten de school' te benutten. Wij willen nadrukkelijk onderdeel zijn van de gemeente waartoe wij behoren. Indien vanuit de gemeente activiteiten worden georganiseerd ter bevordering van het welzijn van de burgers, kunnen wij participeren en de school organiseert excursies buiten de school.



Multiculturele samenleving

Bij cultuur gaat het niet alleen om afkomst (of huidskleur), maar ook om taal, godsdienst, waarden, gewoonten en normen. De Ruimte onderstreept het belang van de verschillen die op cultureel gebied in de samenleving aanwezig zijn. 'De samenleving' is een breed begrip, maar je voorbereiden op verschillen kan ook in het klein. Als wij de verschillen tussen studenten accepteren en hen niet willen veranderen in iets wat ze niet vanuit zichzelf zijn, zullen zij de verschillen tussen henzelf en andere mensen ook accepteren en anderen niet willen veranderen. Wij zien dit als de beste voorbereiding die ze kunnen krijgen op een multiculturele samenleving. Studenten krijgen de ruimte om hun eigen pad te volgen en een ontwikkeling door te maken zoals het goed is voor henzelf.

Zowel tijdens de meer informele gesprekken als tijdens de formele lessen komt het ontstaan en de betekenis van onze multiculturele samenleving aan de orde.

Als richting zijn wij een algemeen bijzondere school. Er worden geen kinderen op de school geweigerd op grond van hun geloofs- of levensovertuiging. Discriminatie wordt absoluut niet

getolereerd. Niet op geslacht, noch op huidskleur, seksuele geaardheid, opvattingen of 'gewoonten'.

Verder wil de school de mondigheid en de reikwijdte van de invloed van studenten laten ervaren door hen zelf in de schoolkring de school mee te laten besturen. Ze leren hiermee oefenen met het nemen van verantwoordelijkheid als voorbereiding op daadwerkelijk burgerschap.

De groepssamenstelling

De Ruimte heeft bewust gekozen om geen scheiding aan te brengen in leeftijden. De leeftijdsmix brengt met zich mee dat er op alle momenten uitdaging uitgaat van medestudenten die zich bevinden in een naastbij gelegen fase van ontwikkeling.⁹ Door de vrije- en continue interactie tussen leerlingen/studenten is er een doorlopende stroom van 'teachable moments' (momenten waarop het kind open staat voor nieuwe informatie). Dit stimuleert alle studenten hun eigen kennis en kunde naar een hoger niveau te brengen. In de praktijk zien wij studenten daarbij vaak de weg van de *meeste* weerstand kiezen: juist dat wat moeilijk is, vormt een uitdaging om tot groei te komen en wordt door de studenten aangegrepen.



Begeleiders, (gast)docenten, de Kenniskring en de eerstegraads Supervisiekring

De Ruimte biedt studenten de mogelijkheid om bij verdieping in een bepaald onderwerp, een 'specialist' uit te nodigen voor kennisoverdracht. De Ruimte wil een zo breed mogelijk palet aan professionele kennis en deskundigheden aan zich binden. Naast de bevoegde begeleiders die dagelijks in de school staan, biedt de school ondersteuning in vakdeskundigheden middels gastdocenten en deskundigen, alsmede ondersteuning in kennis en vaardigheden op allerlei verschillende gebieden.

Pedagogisch klimaat

De Ruimte streeft ernaar een pedagogisch klimaat te scheppen dat recht doet aan de filosofische en pedagogische visie en het onderwijsdoel dat zij zich stelt. Alle studenten en alle begeleiders zijn vrij om met elkaar te interacteren. Er is geen sprake van gedwongen

⁹ Gray, P & Feldman, J (2004). Playing in the Zone of Proximal Development: Qualities of Self-Directed Age Mixing between Adolescents and Young Children at a Democratic School. *Am J. Education* 110, p. 109-145.

interactie in het kader van formeel leren. Er zijn geen vastgestelde groepen of klassen. De school legt een grote nadruk op het waarborgen van de lichamelijke en emotionele veiligheid van de leerlingen. Er is gelijkwaardigheid tussen alle individuen binnen de school. De democratische structuur met sociocratische besluitvorming, met als kern de Schoolkring, leert kinderen van jongs af aan wat de rechten en plichten zijn in een democratische maatschappij. Er worden alleen toetsen afgenomen op verzoek van de student zelf. De leervorderingen worden op basis van zelfevaluatie (of op verzoek van de student door anderen) gecontroleerd en geëvalueerd. Iedere student krijgt het volle vertrouwen dat hij/zij datgene zal leren wat hij nodig heeft om een volwaardige plaats in de maatschappij in te nemen. Er is sprake van een geïntegreerd curriculum: leren en leven zijn onlosmakelijk verbonden met elkaar en met alle activiteiten die plaatsvinden binnen de school.

Didactisch handelen

Het didactisch handelen wordt gekenmerkt door samen leren, individuele aandacht, het stimuleren van zelfvertrouwen en variatie in werkvormen.

Het didactisch handelen sluit zoveel mogelijk aan bij iedere student, uitgaande van de (leer)mogelijkheden van betreffende student. De begeleiders en gastdocenten houden hierbij rekening met persoonlijke leerstijl en cognitieve-, sociale-, affectieve- en motorische vaardigheden.

Het didactisch handelen wordt vraaggericht gestuurd ter ondersteuning van de zelfsturing van de student. Hierbij dient een effectieve interactie met en observatie van de studenten als basis van het didactisch handelen. Zo wordt gegarandeerd dat individuele hulpvragen van studenten worden gesignaleerd en de meest optimale hulp en begeleiding wordt geboden (dialogisch leren).

Leertijd

In onze visie is leren geen geïsoleerd proces, maar gaat het de hele dag door. 'Leer- en ontwikkeltijd' is op De Ruimte: de tijd dat een student op school aanwezig is en wordt uitgedaagd deel te nemen aan het schoolproces, door leeractiviteiten, formele en informele lessen, discussie, dialoog, lezen, spelen, ICT etc. De leertijd bestrijkt op onze school zodoende de gehele dag.

De Ruimte heeft vaste schooltijden waarbinnen studenten per week minimaal 27 uur aanwezig moeten zijn. Zij hebben de vrijheid om hun schooltijd flexibel in te delen, maar zijn wel verplicht om elke schooldag, minimaal 4 uur, aanwezig te zijn.

Zorgstructuur

De basiszorg bestaat uit het bieden van een veilige leeromgeving en de betrokken interactie tussen begeleiders, docenten en studenten. Deze basiszorg krijgt mede gestalte door de halfjaarlijkse beeldvorming (zie StudentMonitor). Uitgangspunt voor het al dan niet aanbieden van extra zorg is de door de student getoonde ontwikkeling op de streefdoelen en de mate van 'meedraaien' in de schoolgemeenschap.

Uit opgevraagde onderwijskundige rapporten kan blijken dat een student op de vorige school een zorgnotitie had. Dit feit wordt meegenomen en krijgt aandacht van het Zorg om Welzijn

team en dossierhouder van de student. Als blijkt dat de student zich op De Ruimte binnen de streefdoelen ontwikkelt, wordt het oude (zorg)dossier gesloten.

De reguliere beeldvorming kan leiden tot signalering van een zorgbehoefte. Daarnaast kan signalering van een zorgbehoefte plaatsvinden door de student zelf en/of door begeleiders, docenten, ouders en medestudenten en leiden tot een extra beeldvorming. Één van de begeleiders verbonden aan het Zorg om Welzijn is daar dan bij aanwezig en houdt mede het overzicht.

Signalering kan betrekking hebben op de sociale, emotionele, motorische en/of cognitieve ontwikkeling en de activiteiten die het eigen curriculum van de student vormen. Een signalering kan leiden tot een handelingsplan. Dit handelingsplan wordt op de Ruimte een Zorg om Welzijn-traject genoemd en komt altijd tot stand in overleg met en met medeweten van de student en de ouders.

Er zijn ook gevallen waarbij structureel ingrijpen noodzakelijk geacht wordt. Ofwel het eerder gevolgde handelingsplan heeft niet het gewenste effect, ofwel de gesignaleerde problematiek is van dergelijke aard dat de student direct in een Zorg om Welzijn-traject wordt geplaatst. De zorg in het kader van een Zorg om Welzijn-traject bevat elementen uit bovenbeschreven handelingsplan, eventueel aangevuld met een advies tot therapie, een gesprek met ouders buiten de student om, een adviesgesprek met de orthopedagoog door zowel begeleiders als ouders, het inwinnen van informatie bij of inschakelen van remedial teacher, maatschappelijk werk, jeugdzorg of algemeen meldpunt kindermishandeling, e.d.

Wanneer een student naar een andere school gaat worden relevante elementen uit het zorgdossier overgedragen.



Kwaliteitsplan

Binnen de Ruimte wordt structureel gewerkt aan het verbeteren van de kwaliteit van het leren, de leeromgeving en de organisatie. Hiervoor worden stelselmatig plannen gemaakt, geïmplementeerd en geëvalueerd. Dit proces noemen we kwaliteitszorg.

Er is een continue kwaliteitszorg op de werkvloer door de sociocratische kringorganisatie.

Bij het maken van de plannen kunnen diverse geledingen van de Ruimte betrokken zijn, zowel studenten, begeleiders, docenten, ouders als het bestuur. Kwaliteitsontwikkeling is ondergebracht in zeven domeinen, te weten:

- Oudercommunicatie en ouderbinding;
- Financiën: administratie en fiscale posities;
- Docenten- en stafontwikkeling;
- Inrichting en visieontwikkeling van het onderwijs;
- Groei van de school als geheel;
- Externe omgeving;
- Beheer van gebouw en terrein.

De kritieke processen komen minimaal vier keer per jaar bijeen voor het maken van verbeteringsplannen en het evalueren van de implementatie en resultaten van de plannen.

Een weerslag van de verbeteringen en de kwaliteitszorg is terug te vinden in wijzigingen in de schoolafspraken, in wijzigingen in de werkwijzers, in de communicatie naar ouders via het interne bulletin 'De Ruimte Inzicht' en in het jaarverslag.

Kwaliteit van begeleiders

Op basis van het Stichting Beroepskwaliteit Leraren (SBL) model zijn de competenties beschreven zoals die voor een begeleider op De Ruimte model staan. Het SBL-model is aangevuld en waar nodig aangepast, met name op de onderdelen waarbij het SBL-model specifiek wordt in pedagogische of didactisch handelen zoals dat gebruikelijk is voor het klassikaal of traditioneel ingericht onderwijs. De begeleider op De Ruimte onderschrijft zijn interpersoonlijke, pedagogische, didactische, en organisatorische verantwoordelijkheid en onderschrijft zijn verantwoordelijkheid in het samenwerken met collega's en het werken in en met de omgeving. De begeleider onderschrijft het belang van, en zijn verantwoordelijkheid voor zelfreflectie en ontwikkeling.

De begeleider op De Ruimte kan zijn opvattingen en werkwijzen in relatie tot alle genoemde competenties verantwoorden. De docent/begeleider is vooral coach maar geeft ook, waar gevraagd, les, hulp en instructie bij het invullen van het curriculum van de student. Voor de competentie-ontwikkeling van de begeleider baseren we ons onder meer op de inzichten en adviezen zoals die zijn verwoord door Korthagen en Vasalos¹⁰.

¹⁰ Korthagen, F. en Vasalos, A. Kwaliteit van binnenuit als sleutel voor professionele ontwikkeling. Instituut voor Multi-level Learning (IML): Amsterdam.

Interpersoonlijk competent

De begeleider op De Ruimte zorgt ervoor dat er in de leergemeenschap een prettig leef- en leerklimaat heerst waarbij het samenleven en leren vorm krijgt vanuit de pedagogische visie van De Ruimte.

Zo'n begeleider geeft op een goede manier leiding, schept een vriendelijke en coöperatieve sfeer en brengt een open communicatie tot stand. De begeleider bevordert de zelfstandigheid van de studenten, geeft in zijn interactie een goed voorbeeld, leiding en begeleiding en biedt mediatie bij conflictoplossing. Hij is duidelijk over de wet, de schoolregels en de schoolafspraken.



Pedagogisch competent

De begeleider op De Ruimte bevordert de sociaal-emotionele ontwikkeling van de student. Hij helpt hem een zelfstandig persoon te worden, verantwoordelijk voor zichzelf en voor de gemeenschap. Hij helpt hem een reëel zelfbeeld te krijgen en vanuit zelfvertrouwen zijn ambities en mogelijkheden te ontwikkelen. Een begeleider die pedagogisch competent is, creëert en bewaakt de veilige leef- en leeromgeving. Hij biedt de student houvast en reflectie bij de keuzes die hij moet maken.

Didactisch competent

De begeleider op De Ruimte begeleidt de student in het eigen maken van de culturele bagage die elke deelnemer aan de samenleving nodig heeft om volwaardig te kunnen functioneren. De begeleider op De Ruimte helpt de student om zich de leerinhouden van een bepaald vak of beroep eigen te maken en hoe deze in het dagelijkse leven worden gebruikt.

De begeleider op De Ruimte helpt de student zicht te krijgen op wat hij van de maatschappij en een beroepsleven kan verwachten.

Om deze verantwoordelijkheden waar te kunnen maken moet hij vakinhoudelijk en didactisch competent zijn.

Een begeleider die vakinhoudelijk en didactisch competent is, creëert een krachtige leef- en leeromgeving waarin de student via het dialogisch leren, kan ontdekken wat hij belangrijk

vindt en kan ontdekken wat de relevantie van kennis en vaardigheden in relatie tot een beroep en het functioneren in de maatschappij is. Zo 'n begeleider:

- weet dat studenten verschillend zijn en leren met en van elkaar;
- moedigt studenten aan in hun zelfgekozen leerweg;
- weet dat het samenscholen op school een voorwaarde is voor deze vorm van leren;
- begeleidt de student in het ontwerpen van zijn eigen leerweg;
- baseert zijn handelen op het principe van dialogisch leren¹¹ waarbij de leraar leerling van de leerling is omdat de leerling de vragen én de richting van de antwoorden in zichzelf moet zoeken;
- richt zijn handelen en begeleiding op het ontwikkelen van metacognitieve vaardigheden.

Onderwijs-organisatorisch competent

De begeleider op De Ruimte draagt samen met collega's zorg voor alle aspecten van het onderwijsmanagement van de school ten behoeve van de leergemeenschap.

De begeleider die ook verantwoordelijk is voor een bepaald vak of leergebied zorgt voor organisatorische zaken die samenhangen met dat vak of leergebied en het leerproces op dit gebied van de studenten in de leergemeenschap.

Indien een student op een leerplek buiten de school, bijvoorbeeld in de vorm van stage of externe prestaties, aan het werk is, zorgt de begeleider in samenspraak met de student en de ouders voor afstemming tussen de school en die leerplek.

Een begeleider die organisatorisch competent is, zorgt voor een overzichtelijke, ordelijke, leer- en ontwikkelingsgerichte sfeer en zorgt er voor dat de studenten:

- weten waar ze aan toe zijn en welke ruimte ze hebben voor eigen initiatief;
- weten wat de leergemeenschap van ze verwacht en met welk doel ze bepaalde taken kunnen of moeten doen;
- een omgeving treffen, waar het leren en ontwikkelen op verschillende manieren en plaatsen afspeelt.

Samenwerken met collega's

De begeleider op De Ruimte zorgt ervoor dat zijn werkzaamheden en die van zijn collega's op school goed op elkaar zijn afgestemd. Hij moet ook bijdragen aan het goed functioneren van de schoolorganisatie.

Om deze verantwoordelijkheden waar te kunnen maken moet de begeleider competent zijn in het samenwerken met collega's, studenten en bestuurders.

Een begeleider die competent is in het samenwerken met zijn collega's, levert zijn bijdrage aan een goed pedagogisch, vakinhoudelijk en didactisch klimaat op De Ruimte, aan goede onderlinge samenwerking en aan een goede schoolorganisatie. Dat wil zeggen dat zo'n begeleider

- goed met collega's communiceert en samenwerkt;

¹¹ Dialogisch leren: P. Freire (1982) 'Pedagogie van de onderdrukten'

- een constructieve bijdrage levert aan vergaderingen en andere vormen van schooloverleg en aan de werkzaamheden die moeten worden uitgevoerd om de school goed te laten functioneren;
- een bijdrage levert aan de ontwikkeling en verbetering van De Ruimte.



Werken in en met de omgeving

De begeleider op De Ruimte onderhoudt contacten met de ouders of verzorgers van de studenten. De begeleider onderhoudt ook contact met en zorgt voor een goede samenwerking met externe personen en instanties in relatie tot de leerweg van de student op De Ruimte. Hij zorgt er ook voor dat zijn professionele handelen en dat van anderen buiten de school goed op elkaar zijn afgestemd.

Om deze verantwoordelijkheden waar te kunnen maken moet de begeleider competent zijn in het samenwerken met de omgeving van de school.

Een begeleider die competent is in het samenwerken met de omgeving, levert in het belang van de studenten zijn bijdrage aan een goede samenwerking met mensen en instellingen in de omgeving van de school. Dat wil zeggen dat zo'n begeleider:

- goede contacten onderhoudt met de ouders en/of verzorgers van de studenten;
- goede contacten onderhoudt met andere mensen en instellingen die ook te maken hebben met de zorg voor de studenten;
- goede contacten en samenwerking organiseert met externe leerkrachten, begeleiders en scholen;
- doeltreffend gebruik maakt van het professionele netwerk van de school als het gaat om de opleiding van de student;
- verantwoordelijk en zorgvuldig omgaat met de contacten die hij namens de school onderhoudt met de omgeving van de school.

Zelfreflectie en ontwikkeling

De begeleider op De Ruimte ontwikkelt en professionaliseert zich voortdurend.

Een begeleider die competent is in zelfreflectie en ontwikkeling, denkt regelmatig na over zijn beroepsopvattingen en zijn professionele bekwaamheid. Zo'n begeleider streeft ernaar zijn beroepsuitoefening bij de tijd te houden en te verbeteren. Zo'n begeleider:

- weet goed wat hij belangrijk vindt in zijn begeleiding en van welke waarden, normen en onderwijskundige opvattingen hij uitgaat;
- heeft een goed beeld van zijn eigen competenties, zijn sterke en zwakke kanten;
- werkt op een planmatige manier aan zijn verdere ontwikkeling;
- stemt zijn eigen ontwikkeling af op het beleid van De Ruimte en benut de kansen die de school biedt om zich verder te ontwikkelen.

Begeleiding, opleiding en training van begeleiders

De begeleiders op De Ruimte plannen voor zichzelf enkele studiedagen per jaar voor opleiding en training. Verder wordt regelmatig gebruik gemaakt van externe adviseurs en deskundigen.

Bevoegdheden van begeleiders

Alle begeleiders op De Ruimte hebben een gepaste opleiding en zijn werkzaam als ZZP'er, (gast)docent, begeleider of trainee begeleider op basis van ervaring, onderwijsbevoegdheid en/of bekwaamheid in één of meer relevante vakken of leergebieden. Met alle begeleiders is een overeenkomst afgesloten waarin zij zich voor de verantwoordelijkheid van algemene begeleiding en voor het aanbod en de verzorging van een vak of vakken of leergebieden verbinden met de school.

Primair Onderwijs (PO)

Primair onderwijs wordt aangeboden aan kinderen vanaf 4 jaar. Het onderwijs is zodanig ingericht dat zij leren in alle leergebieden zoals die zijn beschreven in 'Inrichting van het onderwijs'. De leerkrachten/begeleiders voor deze groep zijn in het bezit van een bevoegdheid 'leraar primair onderwijs' of een kwalificatie die van rechtswege daaraan gelijk is gesteld. Naast de leerkrachten voor het basisonderwijs heeft een aantal begeleiders de bevoegdheid klassenassistent of een kwalificatie die van rechtswege daaraan gelijk is gesteld.

Tenslotte zijn er voor de begeleiding van deze groep kinderen ook regelmatig LIO¹²-stagiaires van een Pabo actief.

Elke schooldag zijn er minimaal 4 begeleiders aanwezig, waarvan tenminste 1 begeleider in het bezit is van de bevoegdheid 'leraar primair onderwijs'. Bij uitbreiding van het aantal kinderen wordt een ondergrens gehanteerd van 1 bevoegd begeleider per 25 kinderen.

¹² LIO = leraar in opleiding

Voortgezet Onderwijs (VO)

Alle studenten kunnen gebruik maken van het leeraanbod binnen het voortgezet onderwijs. Dit kan als studenten er aan toe zijn en/of interesse hebben in een leergebied dat aangeboden wordt door een leerkracht. Het onderwijs is zodanig ingericht dat zij leren in alle vakken en leergebieden zoals die zijn beschreven in het hoofdstuk 'De inrichting van het onderwijs'. Dit aanbod omvat de kerndoelen onderbouw voortgezet onderwijs (OVO). Tevens kunnen de studenten zich bekwamen en voorbereiden op het behalen van een diploma, voor bijvoorbeeld VMBO, HAVO of VWO, via het staatsexamen.

De leerkrachten/begeleiders voor het voortgezet onderwijs zijn allen minimaal tweedegraads bevoegd en/of bekwaam in minimaal één vak of leergebied van het voortgezet onderwijs of zijn in het bezit van een kwalificatie die van rechtswege daaraan gelijk is gesteld. Naast de bevoegde leerkrachten zijn er begeleiders met een bevoegdheid voor klassenassistent, instructeur of een kwalificatie die van rechtswege daaraan gelijk is gesteld.

Elke schooldag zijn er minimaal 5 docenten aanwezig die in het bezit zijn van een onderwijsbevoegdheid voor het voortgezet onderwijs.

Naast het aanbod van de vaste begeleiders en leerkrachten kan de leerling/student gebruik maken van leerkrachten die verbonden zijn aan de school via de supervisiekring. Een supervisiekringlid is een eerstegraads docent binnen één of meerdere vakken/leergebieden.

De supervisiekring bestaan uit mensen met bevoegdheden en/of bekwaamheden die aanvullend zijn aan dat wat vanuit de vaste begeleiders wordt aangeboden. De supervisiekringleden ondersteunen met name de docenten in het begeleiden van studenten die zich voorbereiden op een eindexamen. De school heeft voor alle vakken en alle niveaus voldoende gekwalificeerde leerkrachten en docenten in huis.



Bijlage 1 - Voorbeelden bij inrichting van het onderwijs

Rooster en aanbod

De Ruimte werkt met een open curriculum, waaruit leerlingen/studenten steeds keuzes samenstellen om zo met een persoonlijk eigen curriculum te kunnen werken. De leerling/student geeft zelf aan wat, wanneer, hoe en met wie wordt geleerd. Voor een groot deel gebeurt dat tijdens contextgebonden activiteiten, zoals het leren rekenen bij een bezoek aan een supermarkt en het inzien van de noodzaak van het beheersen van taal (o.a. technisch lezen, begrijpend lezen, argumenteren, schrijven) bij het deelnemen aan de Schoolkring. Daarnaast is het mogelijk dat de leerling/student onder begeleiding van een begeleider specifieke kennis en vaardigheden van een vak of leergebied verkrijgt. De kennis en vaardigheden vanuit een vak of leergebied worden zoveel als mogelijk op basis van zelfstudie aangeboden. De aanwezige leermethodes zijn daarop geselecteerd. De rol van de begeleider is die van leerwegcoach en instructeur op de momenten dat de leerling/student daarom vraagt. Voor de aanwezigheid van verschillende begeleiders en docenten is een weekrooster opgesteld zodat de student zijn eigen rooster kan samenstellen op basis van de aanwezigheid van de begeleider of docent.

Onderstaande streefdoelen zijn vetgedrukt om aan te geven hoe daar aan gewerkt kan worden.

De uitdagende omgeving

Bijna alle activiteiten die men kan verzinnen zijn mogelijk in onze uitdagende omgeving. Zo kan men onder andere vakken leren, lezen, tekenen, muziek maken, trampoline springen, voetballen en dansen. De student kiest zelf welke activiteit hij wil ondernemen (initiatiefkracht en zelfstandigheid). De student is zelf verantwoordelijk voor de locatie, tijd, datum en verloop van de activiteit (verantwoordelijkheid). De student motiveert zichzelf en eventueel anderen om de activiteit te doen (zelfmotivatie). De student onderneemt de activiteit alleen of met anderen en communiceert over wat hij gaat doen (sociaal gedrag). De student ontwikkelt en ontdekt wat zijn sterke en zwakke punten zijn (realistisch zelfbeeld). De student voelt zich goed omdat hij de activiteit onderneemt die hij leuk en interessant vindt (welbevinden).

Naslagwerken

Studenten kunnen in naslagwerken informatie opzoeken die ze kan helpen bij het verwerven van kennis over een onderwerp dat ze interesseert. Bijvoorbeeld over wat een vogelbekdier is omdat ze daar iets over gehoord hebben, waar Nigeria ligt en hoe de cultuur is omdat ze daar op vakantie naartoe gaan, of gewoon simpelweg omdat ze het leuk vinden om iets meer te weten over bijvoorbeeld fotosynthese of de kringloop van het leven.

De student neemt zelf het initiatief om de informatie op te zoeken (initiatiefkracht).

De student wordt zelfstandiger door het verwerven van de kennis en neemt zelf de verantwoordelijkheid voor het vinden en tot zich nemen van de informatie (zelfstandigheid en verantwoordelijkheid).

Studiecomputers met toegang tot het internet

Studenten kunnen verhalen schrijven, mailen met mensen, informatie opzoeken en tot zich nemen, studeren, dingen voor school uitwerken, sites bezoeken, leren omgaan met computers en discussiëren en meepraten op forums. De student neemt zelf het initiatief om achter de computer te gaan zitten en te gebruiken (initiatiefkracht). De student kan communiceren met andere mensen via de computer (sociaal gedrag). De student neemt zelf verantwoordelijkheid om te gaan werken op de computer en kiest zelf wat hij wil doen (verantwoordelijkheid). De student vindt het vaak leuk om te computeren en ontwikkelt daardoor het welbevinden.

Spelcomputers

Studenten kunnen spelletjes spelen, alleen of met elkaar. De student ontwikkelt vaak onbewust taal, lezen, schrijven, rekenen en engels. De student speelt samen met andere mensen een spelletje (sociaal gedrag). De student neemt zelf verantwoordelijkheid om een spelletje te gaan spelen en zorgt er zelf voor dat hij is ingetekend (verantwoordelijkheid). De student neemt zelf initiatief om op de spelcomputer te gaan zitten (initiatiefkracht). De student vindt het leuk om spelletjes te spelen en gaat zich goed voelen (welbevinden). De studenten zijn enthousiast en intrinsiek gemotiveerd om een spelletje te spelen (zelfmotivatie).

Speelmateriaal en creatief materiaal

Studenten kunnen bijvoorbeeld gezelschapsspelletjes doen, met lego spelen, tekenen, kleien, breien of schilderen. De student leert op een natuurlijke manier interacteren en communiceren door te spelen (sociaal gedrag). De student start een activiteit uit eigen initiatief en motivatie en leert vaak te werken naar een doel, bijvoorbeeld een sjaal breien voor de winter, omdat het vorig jaar zo koud was (zelfmotivatie en initiatiefkracht). De student gaat zich vaak beter voelen omdat hij zelf iets gemaakt/gedaan heeft en omdat hij het leuk vond om te doen (welbevinden en zelfstandigheid).



Het democratische proces

De student kan formele gesprekken voeren, informele gesprekken voeren, discussiëren, informeren, beargumenteren, improviseren, zingen, acteren en cabaret beoefenen. De student leert hoe men dingen kan verwoorden en overbrengen en ontwikkelt het sociaal gedrag. De student kan zich beter voelen na een dialoog of discussie (welbevinden). De student wordt door het ontwikkelen van de communicatie zelfstandiger (zelfstandigheid). Dialoog en discussie kan leiden tot zelfmotivatie. Ook kan de student door middel van reflecties en ervaringen een realistischer zelfbeeld krijgen (realistisch zelfbeeld).

Participatie in de Schoolkring, Bemiddelingskring en ondersteunende kringen

Participeren in onder andere de Schoolkring, Bemiddelingskring, Beeldvorming en Visiekring, PO-kring, Studiekring, Stafbeleidkring, Kijkwijzerkring, Intake-kring, Kring van Ondernemingen, Inrichtingkring, PR-kring, Pixelkring, Muziekring, Kookkring en de Dierenkring. Het is ieders eigen verantwoordelijkheid om aan een kring deel te nemen. Wanneer men lid van een kring is zijn er vaak ook binnen de kring bepaalde verantwoordelijkheden. In bijvoorbeeld de Dierenkring krijgt elk lid van de Dierenkring eens per week de verantwoordelijkheid om de dieren eten en drinken te geven en de hokken schoon te maken (verantwoordelijkheid). Omdat de deelname aan een kring niet verplicht is, behalve voor de Bemiddelingskring, komt elke student naar een kring op eigen initiatief en is de student zelf gemotiveerd (initiatiefkracht en zelfmotivatie). In een kring praat en denkt een student vaak actief mee en omdat men in een groep werkt aan hetgeen waar de kring over gaat, leert men samenwerken, objectief kijken, beargumenteren, plannen, overzicht houden, ontwikkelt men inzicht en leert men informeren naar de mensen die niet betrokken zijn bij de desbetreffende kring (sociaal gedrag en zelfstandigheid).

De groepssamenstelling

Door de diverse samenstelling kunnen vrijwel alle activiteiten ondernomen worden. Door de vrije en continue interactie tussen jonge en oudere studenten leert men omgaan met elkaar en elkaar te respecteren. Er wordt veel gespeeld en gecommuniceerd met elkaar. Er zijn veel verschillende visies aanwezig in de school door de grote diversiteit aan mensen. Ook geven er oudere studenten 'lessen' aan de jongere kinderen en de jongere kinderen ook aan de oudere. Er heerst een vrije aanspreekcultuur, waardoor er constant reflectie en connectie ontstaat (sociaal gedrag).

Begeleiders, (gast)docenten, eerstegraads Supervisiekring en Kenniskring

De student organiseert zelfstandig en op eigen initiatief een 'les' en is zeer waarschijnlijk gedreven (zelfstandigheid, initiatiefkracht en zelfmotivatie). Doordat de student na verloop van tijd over meer kennis en vaardigheden beschikt, is de zelfstandigheid van de student meer ontwikkeld en zit de student vaak lekker in zijn vel (welbevinden). De student is verantwoordelijk voor zijn eigen persoonlijke curriculum (verantwoordelijkheid). Omdat de student gemotiveerd is neemt de student sneller kennis en vaardigheden op en de student leert onder andere organiseren, plannen, communiceren, kennis verwerven en tot zich nemen en verantwoordelijkheid nemen voor zijn eigen leerproces.

Docenten bieden vakkennis aan en zijn op vaste tijden (zie het weekrooster) aanwezig om de studenten te begeleiden, zowel voor PO als voor VO, die vakgericht willen leren en studeren.

Literatuurlijst

De literatuurlijst bestaat uit een serie boeken en brochures die als inspiratie dienen voor de onderwijskundige visie van de school.

Appleton, M., *Summerhill A Free Range Childhood*
Gale Centre Publications, U.K., Amazon.UK, ISBN 1870258460
Dit boek is ook vertaald in het Nederlands

Cornelis, A. (1990 1^e druk), *De logica van het gevoel*
Amsterdam, Essence. ISBN: 90 72258 02 9

Cornelis, A. (1999), *De vertraagde tijd*
Amsterdam, Essence. ISBN: 90 72258 03 7

Decroly, O. (1967), *Decroly en de decrolyschool*
W. A. van Liefland

Diverse vertalers (2003), *De vrijheid van Sudbury Valley*
Samenstelling van teksten uit diverse boeken die gerelateerd zijn aan de principes van democratisch onderwijs, naar het voorbeeld van de Sudbury Valley School in Boston.

Emst, A. van (2000), *Koop een auto op de sloop*
APS

Freire, P. (1982), *Pedagogie van de onderdrukten*
Baarn, In Den Toren Athos. ISBN: 90 6074 452 7

Janssen M., *De geur van koekjes*
Utrecht APS, Bestelnummer 202801

Knoope, M. (1998), *De creatiespiraal*
Nijmegen KIC, ISBN 9080467715

Letschert, Jos F.M. (2005), *Een kwestie van vraag en aanbod*
Den Haag, Deltahage. ISBN: 90 329 2220 3

Ritzen, R. (2004), *Filosofie van het onderwijs*
Budel, DAMON. ISBN: 90 55 73 463 2

Rogers, C. R. (1971), *Leren in Vrijheid*
Haarlem, De Toorts. ISBN: 90 6020 094 2

Spaanbroek, L. en Nijland, L. (2005), *Alle dagen pauze*
Universiteit Leiden, doctoraal scriptie

Stevens, L. (2004), *Zin in school*
Meppel, Giethoorn ten Brink. ISBN: 90 6508 529 7

Stevens, L., *Over denken en doen*
(Een pedagogische bijdrage aan adaptief onderwijs)
PMPO 1997 (Deze brochure is niet meer te bestellen)

Kamp, J., *Het kan wèl*
Lemniscaat, ISBN 9056371207

Wild, R., *In vrijheid leren*
Altamira, 1986, ISBN 9069632780 (Dit boek is niet meer te bestellen)

Endenburg, G., *Kennis, Macht en Overmacht*
Eburon, 1998, ISBN 90 5166 667 5

Gordon, T., *Luisteren naar kinderen*
Elsevier-Amsterdam/Brussel, ISBN 9010016153

